

ขอเมืองแพร่ คณะสงคราม พยอม

นายอุทัย เวียงนาค

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SORMUANGPHARE OF SONGKRAM-PAYOM GROUP

Mr. Uthai Wiangnak

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of master of Arts Program in Thai Music

Department of Music

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

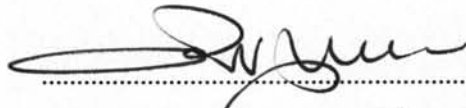
Copyright of Chulalongkorn University

491676

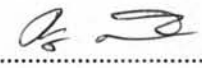
หัวข้อวิทยานิพนธ์   ซอเมืองแพร์ คณะสงคราม-พยอม
โดย   นายอุทัย เวียงนาค
สาขาวิชา   ดุริยางค์ไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์จำคม พรประสิทธิ์

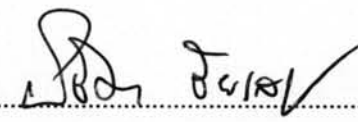
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้ เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

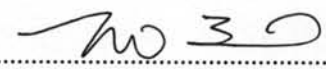

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นุชกร สำโรงทอง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จำคม พรประสิทธิ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พรประสิทธิ์ เผ่าสวัสดิ์)

อุทัย เวียงนาค : ซอเมืองแพร์ คณะสงคราม พยอม.(SORMUANGPHARE OF SONGKRAM-PAYOM GROUP) อ. ที่ปรึกษา : ผ.ศ.จำคม พรประสิทธิ์ 164 หน้า.

การศึกษาวิจัยเรื่องซอเมืองแพร์ คณะครูสงคราม-พยอม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของซอคณะครูสงคราม-พยอม บทบาทหน้าที่การสืบทอด องค์ประกอบต่าง ๆ ของคณะครูซอสงคราม-พยอม ตั้งแต่เครื่องดนตรี ทำนองซอ ระเบียบแบบแผน การขับซอ การสืบทอดทำนองซอ นักดนตรี ช่างพ่อนแง่น ตลอดจนการเลือกทำนองซอมาบรรเลงประกอบการขับซอ การเก็บข้อมูลได้ศึกษาจากเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตการแสดงจริงและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับ ซอเมืองแพร์ จากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุป

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า ซอคณะครูสงคราม-พยอม ได้รับต้นแบบซอปีมาจากเชียงใหม่ และ ซอ ซึ่ง สะล้อ มาจากจังหวัดน่าน แต่เอกลักษณ์ของซอคณะครูสงคราม-พยอม จะใช้ปี่จุมสาม บรรเลงประกอบการขับซอและใช้ทำนองเพลง ๕ ทำนอง คือ ๑. ทำนองตั้งคาค ๒. ทำนองหล้ากล้าง ๓. ทำนองละม้าย ๔. ทำนอง กล้ายเชียงแสน ๕. ทำนองเงี้ยว ซึ่งทำนองเหล่านี้ จะมีทำนองซ้ำ เรียบง่าย ซึ่งแตกต่างจากเชียงใหม่ คือ เร็วกว่าจังหวัดแพร์ เนื้อร้อง บทร้องส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของงานบวชพระ และ ขึ้นบ้านใหม่ ภาษาใช้สำเนียงเมืองแพร์ซึ่งมีลักษณะที่ชัดเจนคือห้วนและสั้น นอกจากนี้ คณะครูซอสงคราม-พยอม ยังเข้าร่วมกับชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นเมืองจังหวัดแพร์ โดยมี อาจารย์อรุณ ทิพย์วงศ์ เป็นประธานชมรม ซึ่งคณะซอครูสงคราม-พยอม ได้เป็นวิทยากรทางด้านการขับซอเมืองแพร์ เพื่อต้องการถ่ายทอดและ สืบทอด ซอเมืองแพร์ ให้กับเยาวชน และผู้สนใจทุก วันอาทิตย์ ณ ชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นเมืองจังหวัดแพร์

ซอเมืองแพร์คณะครูสงคราม-พยอม ถือเป็นแบบอย่างที่ดีในคณะซอของจังหวัดแพร์ นอกจากให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน บทซอยังแฝงไปด้วยคติเตือนใจ อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภาษาเมืองแพร์ เป็นการสืบสาน ส่งเสริมซอเมืองแพร์ให้ดำรงอยู่คู่เมืองแพร์ตลอดไป

ภาควิชา .....ศรียางคศิลป์..... ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา.....ศรียางคไทย..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา.....๒๕๕๘..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##4887047835 : MAJOR THAI MUSIC.

KEY WORD: SORMUANGPHARE

UTHAI WIAGNAK : SORSONGKRAM-PAYOM OF SONGKRAM-PAYOM GROUP

ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR KHAMKHOM PORNPARSITH, 164 PP.

This research on Sor performing troupe in Phrae Province aims to study the origin, roles, dissemination, and components of the Songkram-Payom Sor Troupe. The study covers various aspects of the performance: musical instruments, melody, performance pattern, singing tradition, the selection of corresponding melody and lyrics. The data found in this study were obtained from documentary and fieldwork research which included observations of the actual Sor performances and interview with informants who were related to the SorMuang Phrae performance. Observation and interview data were then analyzed and summarized.

This study found that the Songkram-Payom Sor Troupe has adopted the Sor Pee string instrument from Chiang Mai Province and other types of string instruments -- Sor, Sueng, Salor -- from Phrae Province. However, the Songkram-Payom Sor Troupe had devised its characteristic performing routine of their own, in which the Pee Jum Sarm, type of fiddle, is played in accompaniment to the singing. There are 5 melodies: 1. Tang Dare; 2. Lum Klang; 3. Lamai; 4. Klai Chiangsaen; and 5. Ngeaw. All of which are slow and simple melodies that are different from the faster melodies of the Chiang Mai Sor performance. These lyrics are mostly related to the rming rituals, Buddhist monk ordination and housearming rituals. They are sung in the distinctive Phrae dialect which is short and blunt. The Songkram-Payom Sor Troupe had linked up with the association for the Preservation of Muang Phrae Folk music whose president is Ajarn Aun Thippawong. With the determination to transmit and disseminate the art of Muang Phrae Sor performance, the Songkram-Payom Sor Troupe has been providing instruction and training sessions for youth and interested persons every Sunday at the Association for the Preservation of Muang Phrae Folk Music's office.

The Songkram-Payom Sor Troupe is an admirable role model for the other Sor troupes in Phrae Province. Apart from providing entertaining and present experiences to the audiences, the lyrics of the song are full of hidden words of wisdom. Such measures are essential to both the preservation and continuity of the language of the Sor performance of Phrae Province.

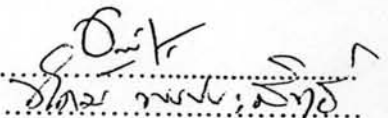
Department of Music

Field of study Thai Music

Academic Years 2006

Student's signature

Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์ อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือในการให้ข้อมูลจากอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ดังนี้

กราบขอบพระคุณบิดามารดา ผู้ที่ได้ให้การส่งเสริมด้านการศึกษาทั้งกำลังใจและกำลังทรัพย์ให้ผ่านไปได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณครูสงคราม เหมือนทอง และครูพยอม ถิ่นถา ครูที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ถ่ายทอดความรู้ด้านการขับทำนองซอของจังหวัดแพร่ ครูอรุณ ทิพย์วงศ์ ผู้ให้ข้อมูลทางด้านวิชาการแก่ผู้วิจัย

กราบขอบพระคุณนายคาบคำรจนคร เวียงนาค และนายเหม่ง คำหม่อม ผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องขุดขานพาหนะ

กราบขอบพระคุณคุณวัลลภา เวียงนาค ผู้สนับสนุนทุนทรัพย์และกำลังใจในการทำวิจัยในครั้งนี้
กราบขอบพระคุณอาจารย์ฐาปนพงศ์ รัตนชมภู และอาจารย์ยอดยิ่ง รักสัตย์ ผู้ให้คำแนะนำและประสานงานวิชาการ

กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์จำคม พรประสิทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาช่วยเหลือผู้วิจัยในด้านเนื้อหาวิชาการ และด้านอื่น ๆ อีกทั้งช่วยตรวจทานและแนะนำปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และขอขอบพระคุณประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ต่างๆ และให้คำแนะนำแนวทางแก้ไขต่างๆ ด้วยความเมตตาแก่ผู้วิจัย ทำให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณประธานและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.บุษกร ตำโรงทอง รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรีและอาจารย์ ดร. พรประพิตร เผ่าสวัสดิ์

กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวิ ภูษณาภิรมย์ อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการด้านต่าง ๆ ตลอดจนให้การชี้แนะเนื้อหาทางวิชาการกับผู้วิจัยอันมีคุณค่ายิ่ง

ขอขอบคุณนิศยา อ่อนทอง ตลอดจนเพื่อน ๆ และนิสิตปริญญาโท(ภาคนอกราชการ) รุ่นที่ ๓ และรุ่นที่ ๔ สาขาครุศึกษ์ไทยที่คอยให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาตลอดจนคำแนะนำต่างๆ จนทำให้งานนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

หากผู้วิจัยไม่ได้รับความอนุเคราะห์และความช่วยเหลือจากบุคคลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วยอีกครั้งหนึ่ง

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
บทที่ ๒ ประวัติความเป็นมาและบริบทที่ เกี่ยวข้องกับการจับชอในเมืองแพร่.....	
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน.....	๔
๒.๒ รูปแบบของวัฒนธรรมพื้นบ้าน.....	๖
๒.๓ ความหมายของ “ชอ” ในล้านนา.....	๗
๒.๔ ประวัติความเป็นมาของ ชอล้านนา.....	๘
๒.๕ ประเภทของชอในล้านนา.....	๑๓
๒.๖ ประวัติชอเมืองแพร่.....	๑๖
๒.๗ เนื้อหาในการจับชอ.....	๑๘
๒.๘ ภาษาที่ใช้ในบทชอ.....	๑๙
๒.๙ แผนผังถิ่นทักขณั.....	๒๒
๒.๑๐.คณะชอในจังหวัดแพร่.....	๒๖
๒.๑๑.ช่างชอคณะสงกรรม – พยอม.....	๓๘
๒.๑๒.การฟ้อนเงี้ยว.....	๖๓
๒.๑๓.ประโยชน์ของการฟังชอ.....	๗๐
บทที่ ๓ เอกถัษณัของคณะชอสงกรรม – พยอม.....	
๓.๑ ประวัติของนายสงกรรม เหมือนทอง.....	๗๒
ประวัติของนางพยอม ถิ่นตา.....	
๓.๒. การถ่ายทอดการจับชอให้กับลูกศิษย์ ในปัจจุบัน.....	๘๔
๓.๓.รูปแบบการชอของคณะสงกรรม-พยอม.....	๘๘
๓.๔.เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการจับชอ.....	๙๑

๓.๕. พิธีกรรมก่อนเริ่มขอ.....	๑๐๖
๓.๖. ฉันทลักษณ์ของท่านองชอต่าง ๆ.....	๑๐๙
๓.๗. โอกาสในการขับชอบริเวณสถานที่ที่ใช้ขับชอ.....	๑๑๔
๓.๘. กิจกรรมระหว่างชอ.....	๑๑๖
๓.๙ การชอด้้นของครูสงคราม – พยอม	๑๑๖
บทที่ ๔ วิเคราะห์เอกลักษณ์ ของคณะชอสงคราม – พยอม.....	
๔.๑. วิเคราะห์ทำนองตั้งคาค.....	๑๑๘
๔.๒. วิเคราะห์ทำนองหล้ากล้าง.....	๑๒๖
๔.๓. วิเคราะห์ทำนองชอละม้าย.....	๑๒๘
๔.๔. วิเคราะห์ทำนองกล้ายเชียงแสน.....	๑๓๐
๔.๕. วิเคราะห์ทำนองเงี้ยว.....	๑๓๕
๔.๖. สรุปผลการวิเคราะห์.....	๑๓๖
บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	๑๓๗
รายการอ้างอิง.....	๑๔๑
ภาคผนวก.....	๑๔๒
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	๑๖๔

สารบัญภาพ

	ณ หน้า
ภาพที่ ๑ ภาพครูสงคราม – พยอม กำลังขับซอในงานบวชนาค ที่บ้านวังหลวง อำเภอร่องวางจังหวัด แพร่ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๐	๓๘
ภาพที่ ๒ ภาพการฟ้อนเงี้ยว งานอุปสมบท อำเภอสอง จังหวัดแพร่ วันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๐	๖๓
ภาพที่ ๓ – ๕ ภาพการฟ้อนเงี้ยวเพื่อคาบเงินตามที่แขกมอเป็นรางวัล ภาพจากหนังสือซอเมืองแพร่ โดย สิริกร ไชยมา	๖๔
ภาพที่ ๖ ภาพซิ่ง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อนเงี้ยว	๖๗
ภาพที่ ๗ สะล้อ	๖๘
ภาพที่ ๘ ภาพปี่จุม ๓ เล่ม (จากบนปีก้อย – ปีกกลาง – ปีกัด)	๖๘
ภาพที่ ๙ ภาพครูพยอม กำลังฟ้อนเงี้ยว กับแขกที่มาร่วมงาน วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๐ ที่บ้านวังหลวงจังหวัดแพร่	๖๙
ภาพที่ ๑๐ ภาพครูสงคราม เหมือนทอง ปัจจุบันอายุ ๖๒ ปี	๗๒
ภาพที่ ๑๑ ภาพครูสงคราม กำลังนำขันครูเพื่อกล่าวขอพรจากครู	๘๕
ภาพที่ ๑๒ ภาพครูพยอม กำลังทำพิธีขอพรจากครู วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๐	๘๖
ภาพที่ ๑๓ ครูสงคราม กำลังทำพิธีให้ลูกศิษย์กินอ้อ วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๐	๘๖
ภาพที่ ๑๔ ภาพลูกศิษย์ครูสงคราม กำลังโยนอ้อเมื่อกินเสร็จเรียบร้อยแล้ว วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐	๘๗
ภาพที่ ๑๕ ภาพครูพยอม กำลังถ่ายถอดการชอให้กับลูกศิษย์ ถ่ายภาพที่บ้านของ อาจารย์อรุณ ทิพวงศ์ จังหวัดแพร่ วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐	๘๗
ภาพที่ ๑๖ ภาพครูชัชวาลย์ สายฮืด สาธิตทำนึ่งเป่าปีกกลาง ถ่ายภาพวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐	๙๒
ภาพที่ ๑๗ ภาพนายสินवल สีทอง สาธิตทำนึ่งเป่าปีก้อย ถ่ายภาพวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐	๙๓
ภาพที่ ๑๘ ภาพครูสุข เหมือนห้า สาธิตทำนึ่งการเป่าปีกัด ถ่ายภาพวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐	๙๔
ภาพที่ ๑๙ ภาพปี่จุม ๕ เล่ม	๙๕
ภาพที่ ๒๐ ภาพปี่จุม ๔ เล่ม	๙๕
ภาพที่ ๒๑ ภาพปี่จุม ๓ เล่ม	๙๖
ภาพที่ ๒๒ ภาพซิ่งของครูสงคราม – พยอม ซึ่งเป็นซิ่งมีคุณภาพเสียงดี และครูจะนำไปใช้ไปในการขับซอ ในงานต่างๆเป็นประจำ	๙๖
ภาพที่ ๒๓ ภาพลักษณะกายภาพของซิ่งลูก ๓	๙๗
ภาพที่ ๒๔ ภาพลักษณะกายภาพของซิ่งลูก ๔	๙๘
ภาพที่ ๒๕ ภาพสะล้อขนาดต่างๆ	๑๐๐
ภาพที่ ๒๖ ภาพคณะซอครูสงคราม – พยอม ถ่ายภาพ ณ บ้านอาจารย์อรุณ ทิพวงศ์ จังหวัดแพร่	๑๐๒
ภาพที่ ๒๗ ภาพนักดนตรี คณะครูสงคราม – พยอม สาธิตวงปี่จุม ๓	๑๐๔
ภาพที่ ๒๘ ภาพนักดนตรีคณะครูสงคราม – พยอม สาธิตการบรรเลงซอ	๑๐๕
ภาพที่ ๒๙ ภาพการสาธิตการบรรเลงวงสะล้อ ซิ่ง ประกอบการชอรูปแบบต่างๆ วันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐	๑๐๕
ภาพที่ ๓๐ ภาพการสาธิตการบรรเลงวงสะล้อ ซิ่ง ประกอบการชอรูปแบบต่างๆ วันที่ ๖ มีนาคม	๑๐๖

พ.ศ. ๒๕๕๐

ภาพที่ ๓๑	ภาพขั้นตอนที่หนึ่ง การเตรียมขันครูชอ	๑๐๗
ภาพที่ ๓๒	ภาพขั้นตอนที่สอง ครูสงครามนำเหล้าขาวรินใส่แก้ว	๑๐๗
ภาพที่ ๓๓	ภาพขั้นตอนที่สาม ครูสงครามกราบขันตั้งสามครั้งแล้วท่องคำไหว้ครูชอ	๑๐๘
ภาพที่ ๓๔	ภาพขั้นตอนที่สี่ ครูพยอม กราบขันตั้งสามครั้งพร้อมทั้งท่องคำไหว้ครูชอ	๑๐๘
ภาพที่ ๓๕	ภาพการแสดงชอที่งานพระธาตุช่อแฮ ภาพจากบ้านอาจารย์อรุณ ทิพยวงศ์ (ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดแพร่)	๑๑๔
ภาพที่ ๓๖	ภาพพิธีเรียกขวัญนาคน โดยมိวงชอเข้าไปประกอบ วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐	๑๑๕
ภาพที่ ๓๗	ภาพบรรยากาศพิธีเรียกขวัญ โดยมိวงชอเข้าไปประกอบ วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐	๑๑๕
ภาพที่ ๓๘	ภาพการฟ้อนเงี้ยวประกอบวงชอ ถ่ายวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐	๑๑๖